

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЛЕСІ
УКРАЇНКИ**

**Медичний факультет
Кафедра фізичної терапії та ерготерапії**

**СИЛАБУС
нормативного освітнього компонента**

Клінічний реабілітаційний менеджмент у внутрішній медицині

(назва освітнього компонента)

підготовки _____ **магістра** _____

(назва освітнього рівня)

спеціальності _____ **227 Терапія та реабілітація** _____

(шифр і назва спеціальності)

спеціалізація _____ **227.01 Фізична терапія** _____

(шифр і назва спеціальності)

освітньо-професійної програми _____ **Фізична терапія** _____

(назва освітньо-професійної освітньо-наукової/освітньо-творчої програм)

Луцьк – 2024

Силабус освітнього компонента «Клінічний реабілітаційний менеджмент в геріатрії» підготовки «магістра», галузі знань — 22 Охорона здоров'я, спеціальності — 227 Терапія та реабілітація, спеціалізація - 227.01 Фізична терапія, освітньо-професійна програма – Фізична терапія

Розробник: Лавринюк Володимир Євгенович, кандидат мед. наук, доцент кафедри внутрішньої та сімейної медицини

Погоджено

Гарант освітньо-професійної програми:

(Андрійчук О.Я.)

Силабус освітнього компонента затверджено на засіданні кафедри фізичної терапії та ерготерапії
протокол № 1 від 30 серпня 2024 р.

Завідувач кафедри:

(Андрійчук О. Я.)

1. Опис освітнього компонента

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, ступінь вищої освіти	Характеристика освітнього компонента
Денна форма навчання	<i>22 Охорона здоров'я</i> <i>227 Терапія та реабілітація</i> <i>Фізична терапія</i> <i>Магістр</i>	нормативна
		Рік підготовки: 1
		Семестр: 1
Кількість годин /кредитів 120/4		Лекції: 18 год.
ІНДЗ немає		Лабораторні: 36 год.
		Консультації: 8 год
		Самостійна робота: 58 год
		Форма контролю: екзамен
Мова навчання - українська		

II. Інформація про викладача

Лавринюк Володимир Євгенович

кандидат мед. наук

доцент

доцент кафедри внутрішньої і сімейної медицини

0509071115, lavrinjuk.vladimir@vnu.edu.ua

Розклад занять розміщено на сайті навчального відділу ВНУ:

<http://194.44.187.20/cgi-bin/timetable.cgi?n=700>.

III. Опис освітнього компонента

1. Анотація курсу. Освітній компонент спрямований на формування визначених освітньо-професійною програмою загальних та фахових компетентностей, зокрема отримання теоретичних знань та напрацювання практичних навичок, базових знань, щодо загальних принципів та методів реабілітації при захворюваннях різних нозологій, розкрити мультидисциплінарний принцип роботи та програмування реабілітаційних втручань та алгоритм фізіотерапевтичних реабілітаційних заходів з метою корекції порушень при захворюваннях внутрішніх органів.

Предметом вивчення освітнього компоненту є формування у здобувачів адекватних уявлень про використання засобів фізичної терапії та ерготерапії в клініці внутрішньої медицини в майбутній діяльності, особливості професії та тих вимог, які будуть пред'явлені майбутньому фахівцеві. Фахівці фізичної терапії повинні володіти теоретичними знаннями, практичними навичками та вміннями застосовувати різноманітні засоби фізичної терапії та ерготерапії при терапевтичних захворюваннях.

Обсяг освітнього компонента – 4 кредити ЄКТС. Підсумкова оцінка формується з урахуванням результатів поточного контролю та екзамену. Базовий рівень підготовки фізичного терапевта досягається успішним завершенням відповідної освітньої програми другого (магістерського) рівня, метою якої є формування фізичного терапевта як компетентного та самостійного практика.

2. Пререквізити: доказова медицина в практиці фізичного терапевта; моделі надання реабілітаційних послуг (на основі МКФ).

Постреквізити: клінічна практика з фізичної терапії при кардіо-респіраторних порушеннях; методологія та організація досліджень у фізичній терапії (підготовка кваліфікаційної роботи); підготовка до ЄДКІ.

3. Мета і завдання освітнього компонента.

Метою вивчення освітнього компонента є формування у здобувачів уявлення про систему знань щодо фізичної терапії та ерготерапії та правил їх призначення в клініці внутрішньої медицини, набуття здобувачами знань про можливості використання цих засобів для найбільш ефективного і раннього повернення хворих до побутових і трудових процесів.

Основними завданнями вивчення освітнього компонента «Клінічний реабілітаційний менеджмент у внутрішній медицині» є:

- поглибити та закріпити теоретичні знання здобувачів освіти у питаннях клініки внутрішніх захворювань та наукових уявлень про етіологію, патогенез, клінічні прояви захворювань у клініці внутрішньої медицини;
- навчити організувати систему реабілітаційних заходів терапевтичних захворювань;
- поглибити знання диференційованого призначення методів та засобів фізичної терапії та ерготерапії, а також обґрунтування вибору їх дозування, тривалості курсу лікування, повторюваності та поєднання з іншими методами терапії в клініці внутрішньої медицини;

- вміти критично оцінювати медичну інформацію з позиції доказової медицини.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми здобувачі освіти повинні: володіти такими **компетентностями**:

Загальні компетентності

ЗК 01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу

ЗК 03. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

ЗК 04. Здатність виявляти та вирішувати проблеми.

ЗК 05. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

ЗК 06. Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.

Фахові компетентності.

ФК 01. Здатність визначати проблеми фізичної, когнітивної, психоемоційної, духовної сфер, обмеження заняттєвої участі пацієнта відповідно до Міжнародної класифікації функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я (МКФ).

ФК 02. Здатність клінічно мислити, планувати терапію, застосовувати науково обґрунтовані засоби та методи доказової практики (Evidence-based practice), аналізувати та інтерпретувати результати, вносити корективи до розробленої програми фізичної терапії або ерготерапії чи компонентів індивідуального реабілітаційного плану.

ФК 03. Здатність ефективно спілкуватися з пацієнтом/клієнтом, його родиною й опікунами, формувати розуміння власних потреб пацієнта та шукати шляхи їх реалізації, розробляти та впроваджувати домашню програму терапії.

ФК 04. Здатність до роботи у реабілітаційній команді та міжособистісної взаємодії з представниками інших професійних груп різного рівня.

Фахові компетентності спеціалізації 227.01 Фізична терапія

ФКфт 01. Здатність розуміти клінічний та реабілітаційний діагноз пацієнта/ клієнта, перебіг захворювання і тактику лікування.

ФКфт 02. Здатність обстежувати осіб різних вікових, нозологічних та професійних груп із складною прогресуючою та мультисистемною патологією за допомогою стандартизованих та нестандартизованих інструментів оцінювання, визначати фізичний розвиток та фізичний стан.

ФКфт 03. Здатність прогнозувати результати фізичної терапії, формулювати цілі, складати, обговорювати та пояснювати програму фізичної терапії, або компоненти індивідуального реабілітаційного плану, які стосуються фізичної терапії.

ФКфт 04. Здатність проводити фізичну терапію осіб різних вікових, нозологічних та професійних груп при складних прогресуючих та мультисистемних порушеннях.

ФКфт 05. Здатність планувати та контролювати тривалість та інтенсивність терапевтичних заходів для забезпечення їх відповідності стану

здоров'я, функціональним можливостям пацієнта/клієнта та цілям фізичної терапії.

Практичні навички

ПР 02. Уміти вибирати і аналізувати інформацію про стан пацієнта.

ПР 03. Проводити фізичну терапію пацієнтів/клієнтів різного віку зі складними патологічними процесами та порушеннями.

ПР 05. Проводити опитування (суб'єктивне обстеження) пацієнта/клієнта для визначення порушень функції, активності та участі.

ПР 06. Визначати рівень психомоторного та фізичного розвитку людини, її фізичний стан, виконувати об'єктивне обстеження пацієнтів/клієнтів різних нозологічних груп та при складній прогресуючій і мультисистемній патології, використовуючи відповідний інструментарій.

ПР 07. Спілкуватися з пацієнтом/клієнтом для визначення його потреб та очікувань щодо його рухової активності та результатів фізичної терапії.

ПР 08. Прогнозувати результати фізичної терапії пацієнтів/клієнтів різних нозологічних груп та при складній прогресуючій та мультисистемній патології.

ПР 09. Встановлювати цілі втручання.

ПР 10. Створювати (планувати) програму фізичної терапії окремо, або як частину індивідуального реабілітаційного плану.

ПР 11. Реалізовувати програми фізичної терапії окремо, або як частину індивідуального реабілітаційного плану відповідно до наявних ресурсів і оточення.

ПР 12. Здійснювати етапний, поточний та оперативний контроль стану пацієнта/клієнта, аналізувати результати виконання програми фізичної терапії.

ПР 13. Коректувати хід виконання програми фізичної терапії на основі аналізу запланованих та досягнутих результатів.

ПР 16. Планувати та здійснювати власний професійний розвиток, планувати та оцінювати професійний розвиток колективу.

5. Структура освітнього компонента

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					Форма контролю \ бали
	Усього	у тому числі				
		Лек.	Лаб.	Сам.	Конс.	
1	2	3	4	5	6	
Змістовий модуль 1. Фізична терапія в гастроентерології						
Тема 1.1. Фізіологія ШКТ та рухова активність. Порушення довільного контролю за кишківником.	17	2	2	10	1	ДС, ТР РМГ, ІРС /5
			2			ДС, ТР РМГ, ІРС /5

Тема 1.2. Фізична терапія при виразковій хворобі шлунка та 12-палої кишки та гастритах.	10	2	2	4		ДС, ТР РМГ, ІРС /5
			2			ДС, ТР РМГ, ІРС /5
Тема 1.3. Фізична терапія при жовчекам'яній хворобі	10	2	2	4		ДС, ТР РМГ, ІРС /5
			2			ДС, ТР РМГ, ІРС /5
Тема 1.4. Фізична терапія при холециститі.	7		2	4	1	ДС, ТР РМГ, ІРС /5
Тема 1.5. Фізична терапія при патології кишечника	8	2	2	4		ДС, ТР РМГ, ІРС /5
Разом за змістовим модулем 1	52	8	16	26	2	
Змістовий модуль 2. Фізична терапія в ендокринології						
Тема 2.1. Фізична терапія при ожирінні	17	2	2	8	1	ДС, ТР РМГ, ІРС /5
			2			ДС, ТР РМГ, ІРС /5
			2			ДС, ТР РМГ, ІРС /5
Тема 2.2. Фізична терапія при цукровому діабеті	17	2	2	8	1	ДС, ТР РМГ, ІРС /5
			2			ДС, ТР РМГ, ІРС /5
			2			ДС, ТР РМГ, ІРС /5
Тема 2.3. Фізична терапія при подагрі.	9	2	2	4	1	ДС, ТР РМГ, ІРС /5
Тема 2.4. Фізична терапія при дисфункціях щитовидної залози	7		2	4	1	ДС, ТР РМГ, ІРС /5
Разом за змістовим модулем 2	50	6	16	24	4	
Змістовий модуль 3. Фізична терапія при інших захворюваннях внутрішніх органів						
Тема 3.1. Фізична терапія при хворобах сечовидільної системи (нетримання сечі, пієлонефрит, гломерулонефрит, сечокам'яна хвороба)	9	2	2	4	1	ДС, ТР РМГ, ІРС /5
Тема 3.2. Фізична терапія при системних хворобах сполучної тканини	9	2	2	4	1	ДС, ТР РМГ, ІРС /5
Разом за змістовим модулем 3	18	4	4	8	2	
Екзамен						80
Всього годин \ балів	120	18	36	58	8	5/120

Форма контролю: ДС – дискусія, ТР – тренінг, ІРС – індивідуальна робота студента, РМГ – робота в малих групах

6. Завдання для самостійного опрацювання.

Самостійна робота здобувачів освіти – основний вид засвоєння навчального матеріалу. Під час самостійної роботи здобувач освіти опрацьовує теоретичний матеріал, виконує індивідуальні завдання, тощо. Самостійна робота здобувачів освіти оцінюється під час поточного контролю та підсумковому контролю.

Поняття про внутрішні хвороби та фізичну терапію, ерготерапію при різних нозологіях.

Акромегалія. Гіпопаратиреоз. Гіперпаратиреоз. Хвороба Іценко – Кушинга. Феохромоцитома. Клімактеричний синдром. Нецукровий діабет. Хвороба Аддісона.

Синдром Рейтера. СЧВ. Системна склеродермія. Остеопороз. Системні васкуліти. Синдром Рейно.

Захворювання суглобів ревматологічного профілю.

Спланхноптоз. Хронічний гепатит. Цироз печінки. Хвороби оперованого шлунку. Хвороба Крона. Кила стравохідного отвору діафрагми.

Нефроптоз. Гостра та хронічна ниркова недостатність. Хронічна хвороба нирок.

IV. ПОЛІТИКА ОЦІНЮВАННЯ

Політика науково-педагогічного працівника щодо здобувача освіти полягає в послідовному та цілеспрямованому здійсненні навчального процесу на засадах прозорості, доступності, наукової обґрунтованості, методичної доцільності та відповідальності учасників освітнього процесу.

Всі учасники освітнього процесу повинні дотримуватись вимог чинного законодавства України, Статуту і Правил внутрішнього розпорядку ВНУ імені Лесі Українки, загальноприйнятих моральних принципів, правил поведінки та корпоративної культури; підтримувати атмосферу доброзичливості, порядності та толерантності.

Вивчення освітнього компонента передбачає постійну роботу здобувачів освіти на кожному занятті. Середовище під час проведення занять є творчим, дружнім, відкритим для конструктивної критики та дискусії. Здобувачі освіти не повинні спізнюватися на заняття, дотримуватися правил техніки безпеки, мати засоби індивідуального захисту та спецодяг.

До початку курсу необхідно встановити на мобільні пристрої або ноутбуки застосунки Microsoft Office 365 (Teams, Forms, One Note), зареєструватись на [платформі](#) дистанційного навчання ВНУ імені Лесі Українки для проходження тестування та роботу з доступними матеріалами курсу. Вхід для активації облікового запису відбувається через корпоративну пошту з доменом – @vnu.edu.ua.

Оцінювання здобувачів освіти здійснюється відповідно до [Положення](#) про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки.

В освітньому процесі застосовується дві шкали оцінювання: багатобальна (200-бальна) шкала та 4- бальна шкала. Результати конвертуються із однієї шкали в іншу.

Оцінювання поточної успішності здійснюється на кожному занятті за 4-бальною шкалою (5 – «відмінно», 4 – «добре», 3 – «задовільно», 2 – «незадовільно»).

– 5 («відмінно») – здобувач бездоганно засвоїв теоретичний матеріал теми заняття, демонструє глибокі і всебічні знання відповідної теми, основні положення наукових джерел, логічно мислить і формує відповідь, вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу, висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем, демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок;

– 4 («добре») – здобувач добре засвоїв теоретичний матеріал заняття, володіє основними аспектами з джерел, аргументовано викладає його; володіє практичними навичками, висловлює свої міркування з приводу тих чи інших проблем, але припускається певних неточностей і похибок у логіці викладу теоретичного змісту або при виконанні практичних навичок;

– 3 («задовільно») – здобувач в основному опанував теоретичними знаннями навчальної теми, орієнтується в рекомендованих джерелах, але непереконливо відповідає, плутає поняття, додаткові питання викликають у здобувача невпевненість або відсутність стабільних знань; відповідаючи на запитання практичного характеру, виявляє неточності у знаннях, не вміє оцінювати факти та явища, припускається помилок при виконанні практичних навичок;

– 2 («незадовільно») – здобувач не опанував навчальний матеріал теми, не знає наукових фактів, визначень, майже не орієнтується в джерелах, відсутнє наукове мислення, практичні навички не сформовані.

Також здобувачі вищої освіти мають право на зарахування певної кількості балів, відповідно до [Положення](#) про визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті у Волинському національному університеті імені Лесі Українки

У разі переходу на дистанційну форму навчання викладання освітнього компоненту відбувається відповідно до [Положення](#) про дистанційне навчання та додаткових розпоряджень ректорату.

Політика щодо академічної доброчесності. Політика академічної доброчесності регламентується чинними законодавчими актами України та внутрішніми документами університету: [Кодексом](#) академічної доброчесності ВНУ ім. Лесі Українки та [Положенням](#) про систему запобігання та виявлення академічного плагіату в науковій та навчальній діяльності здобувачів вищої освіти, докторантів, науково-педагогічних і наукових працівників ВНУ імені

Лесі Українки які встановлюють загальні засади, цінності, принципи, настанови та правила етичної поведінки осіб, які навчаються в Університеті, якими вони повинні керуватися у своїй діяльності, а також забезпечують дотримання принципу нетерпимості до порушень академічної доброчесності та етики академічних взаємовідносин.

Політика щодо дедлайнів та перескладання: відвідування занять є обов'язковим компонентом процесу здобування освіти. У разі пропуску заняття здобувач освіти зобов'язаний його відпрацювати у повному обсязі за графіком відпрацювання згідно з [Положенням](#) про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

У разі порушення дедлайнів виконання завдань, без поважних причин, робота може оцінюватися на нижчу оцінку (75% від можливої максимальної кількості балів за вид діяльності).

V. ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ

Організація та порядок проведення підсумкового контролю відбувається у відповідності до [Положенням](#) про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Терміни проведення підсумкового контролю, а також терміни ліквідації академічної заборгованості визначаються розкладом екзаменаційної сесії.

У відомості, індивідуальному навчальному плані (заліковій книжці) здобувача освіти записується підсумкова кількість балів підсумкового контролю.

Повторне складання підсумкового контролю допускається не більше як два рази: один раз – викладачеві, другий – комісії, яку створює декан факультету.

Перелік питань для підготовки до підсумкового контролю

1. Які існують періоди та етапи фізичної терапії, ерготерапії? Назвіть засоби фізичної терапії, ерготерапії.
2. Назвіть форми кінезіотерапії та охарактеризуйте принципи їх використання при хворобах внутрішніх органів.
3. Які головні принципи кінезіотерапії?
4. Дати характеристику гіподинамії як фактора ризику виникнення та прогресування захворювань внутрішніх органів.
5. Дати оцінку видам контролю ефективності реабілітації терапевтичних захворювань.
6. Клініко-фізіологічне обґрунтування застосування засобів фізичної терапії, ерготерапії.

7. Охарактеризувати протипокази до проведення фізичних тренувань в терапії.

8. Обґрунтувати спостереження за пацієнтом терапевтичного профілю під час проведення реабілітації.

9. Дати загальну характеристику інструментальним методам контролю стану пацієнтів під час фізичних тренувань.

10. Провести інтерпретацію фізіологічної кривої навантаження.

11. Визначити поняття про функціональну неспроможність суглобів. Гоніометрія. Інструментальні методи обстеження артрологічних пацієнтів.

12. Дати загальну характеристику можливостям фізичної терапії в корекції гастроентерологічної патології.

13. Охарактеризуйте довготривалий період фізичної терапії, ерготерапії у пацієнтів з ознаками пневмонії.

14. Охарактеризувати ожиріння: класифікація, діагностика. Захворювання, асоційовані з ожирінням.

15. Обґрунтувати особливості реабілітації при ожирінні.

16. Охарактеризувати цукровий діабет: етіологія, класифікація, клініка, ускладнення.

17. Вказати покази та протипокази до фізичних тренувань при цукровому діабеті, ускладнення, рекомендовані та нерекomenдовані форми ФТ.

18. Обґрунтувати особливості проведення фізичних тренувань при цукровому діабеті, критерії ефективності.

19. Види захворювань органів травневої системи.

20. Охарактеризувати остеопороз: етіологія, патогенез, ускладнення, діагностичні заходи, функціональні проблеми.

21. Обґрунтувати особливості проведення фізичних тренувань при остеопорозі.

22. Охарактеризувати первинний деформуючий остеоартроз: етіологія, патогенез, класифікація, діагностичні заходи, функціональні проблеми.

23. Обґрунтувати покази та протипокази до фізичної терапії, розвантажувальні положення, загальні принципи реабілітації при деформуючому остеоартрозі.

24. Дати характеристику спеціальним вправам при деформуючому остеоартрозі.

25. Дати характеристику спеціальним вправам: тренування периартикулярних м'язів при остеоартрозі.

26. Дати характеристику спеціальним вправам: вправи для збільшення обсягу рухів у суглобі та вправи на розтягнення при остеоартрозі.

27. Терапевтичні вправи при захворюваннях травної системи.

28. Використання фізичної терапії, ерготерапії у пацієнтів із захворюваннями травної системи.

29. Клінічна характеристика різних форм гастритів.

30. Особливості застосування фізичної терапії, ерготерапії у хворих на хронічний гастрит у післягострий період.

31. Засоби фізичної терапії, ерготерапії у хворих на хронічний гастрит у довготривалий період?

32. Клінічні прояви виразкової хвороби шлунку і дванадцятипалої кишки.

33. Гострий і післягострий періоди фізичної терапії, ерготерапії хворих на виразкову хворобу шлунку і дванадцятипалої кишки.

34. Довготривалий період фізичної терапії, ерготерапії у пацієнтів з виразковою хворобою шлунку і дванадцятипалої кишки.

35. Клінічні прояви ентероколітів та дискінезії кишечника.

36. Гострий і післягострий періоди фізичної терапії, ерготерапії хворих на гострий ентероколіт та дискінезії кишечника.

37. Довготривалий період фізичної терапії, ерготерапії у пацієнтів з гострим ентероколітом та дискінезією кишківника.

38. Клінічні прояви захворювань печінки.

40. Роль терапевтичних вправ при захворюваннях печінки.

41. Клінічні особливості та підходи до лікування хворих з холециститом і жовчнокам'яною хворобою.

42. Гострий і післягострий періоди фізичної терапії, ерготерапії у пацієнтів з хворобами жовчних шляхів.

43. Що застосовується в процесі фізичної терапії, ерготерапії хворих з ураженнями жовчного міхура у післялікарняний період.

44. Клінічні особливості та підходи до лікування хворих з захворюванням нирок.

45. Значення кінезіотерапії в лікуванні захворювань нирок.

46. Протипоказання до застосування засобів фізичної терапії, ерготерапії при захворюваннях нирок.

47. Ожиріння з точки зору клінічних ознак і особливостей лікування.

48. Основні підходи до застосування терапевтичних вправ, масажу та фізіотерапії при ожирінні.

49. Вимоги до занять на тренажерах, використання працетерапії у хворих на ожиріння.

50. Особливості клінічного перебігу та лікування цукрового діабету

51. Застосування терапевтичних вправ у хворих на цукровий діабет.

52. Лікувальний масаж, фізіотерапія та працетерапія у пацієнтів з цукровим діабетом.

53. Особливості клінічного перебігу та лікування подагри.

54. Застосування терапевтичних вправ у хворих на подагру.

55. Лікувальний масаж, фізіотерапія та працетерапія у пацієнтів з подагрою.

VI. Рекомендована література та інтернет-ресурси.

Основна література

1. Вакуленко, Л.О. Основи реабілітації, фізичної терапії, ерготерапії: підруч. для студентів I рівня вищ. освіти: галузь знань 22 «Охорона здоров'я», спец. 227 «Фізична терапія, ерготерапія» / Л. О. Вакуленко, В.В. Клапчук, Д.В. Вакуленко. Тернопіль: ТДМУ: Укрмедкнига, 2019. 372 с.
2. Лянной Ю. О. Основи фізичної реабілітації: навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. / Ю. О. Лянной; ред. Ю. О. Лянной. - Суми : Вид-во Сум. ДПУ ім. А. С. Макаренка, 2020. – 368 с
3. Практичні аспекти фізичної терапії та ерготерапії: навч. посіб. / [Н. А. Добровольська та ін.; під ред. Н. А. Добровольської та ін.]; Тавр. нац. ун-т ім. В. І. Вернадського. - Київ: Гельветика, 2020. - 367 с.
4. Фізична терапія в клініці внутрішніх хвороб : навч. посіб. для студентів 1 курсу магістратури III медичного факультету в галузі знань 22 «Охорона здоров'я» спеціальності 227 «Фізична терапія, ерготерапія» / Н.І. Капшитар [та ін.]. – Запоріжжя : ЗДМУ, 2022. – 172 с
5. Швесткова Ольга, Сладкова Петра та кол. Фізична терапія: Підручник. Київ, Чеський центр у Києві, 2019. 272 с.
6. Hareld Kemps, Nicolle Krañkel, Marcus DMatthias Wilhelm, Francesco Paneni, Luis Serratos, Erik Ekker Solberg, Dominique Hansen, Martin Halle, Marco Guazzi; on behalf of the European Association of Preventive Cardiology (EAPC) Exercise training for patients with type 2 diabetes and cardiovascular disease: What to pursue and how to do it. A Position Paper of the European Association of Preventive Cardiology (EAPC 2019).
7. Pan B, Ge L, Xun Y-Q, Chen Y-J, Gao C-Y, Han X, Zuo L-Q, Shan H-Q, Yang K-H, Ding G-W, Tian J-H. (2018). Exercise training modalities in patients with type 2 diabetes mellitus: a systematic review and network metaanalysis. Int J Behav Nutr Phys Act. 15:72.
8. Yumuk V, Tsigos C, Fried M, Schindler K, Busetto L, Micic D, Toplak H. (2015). European Guidelines for obesity management in adults. Obes Facts. 8:402-424.

Додаткова література

1. Внутрішня медицина: Підручник, заснований на принципах доказової медицини / А.С. Свінціцький та ін. –«Практична медицина», 2018. – 1632 с.
2. Гриньків М. Медико-біологічні основи фізичної терапії, ерготерапії («Нормальна анатомія» та «Нормальна фізіологія»): навч. посіб. Львів: ЛДУФК, 2019. 146 с.
3. Калмиков С. А. Фізична реабілітація при захворюваннях органів травлення :навчальний посібник. Харків : Панов А. М., 2016. 222 с.

4. Менеджмент в охороні здоров'я: навчально методичний посібник; за ред. Ю. В. Вороненка К.: НМАПО, 2014. 367 с.
5. Методи обстеження в фізичній терапії, ерготерапії: навчальний посібник; уклад.: Цанько І. І., Антонова-Рафі Ю. В., Куріло С. М., Данько Д. І. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2023. 162 с.
<https://ela.kpi.ua/handle/123456789/55675>.
6. Міжнародна класифікація функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я. Наказ МОЗ України від 23 травня 2018 року № 981 (у редакції наказу МОЗ України від 21.12.2018 № 2449). – Київ, 2018. – 73 с.
7. Реабілітація хворих на ревматичні хвороби в практиці лікаря загальної практики – сімейного лікаря / Л. В. Хімійон [та ін.] // Сімейна медицина. - 2020. - № 5/6 (91-92). - С. 8-13.
8. Основи менеджменту, маркетингу та економіки в галузі охорони здоров'я: навчальний посібник; уклад.: І. Ю. Худецький, Ю. В. Антонова-Рафі, Е. Е. Пономарьов. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2022. 200 с.
<https://ela.kpi.ua/handle/123456789/50666>
9. Порада А.М., Солодовник О.В., Прокопчук Н.Є. Основи фізичної реабілітації. К.: Медицина, 2008. 246 с.
10. Фізична, реабілітаційна та спортивна медицина/ Підручник для студентів і лікарів за редакцією проф. В.М.Сокрута.- Краматорськ: Каштан.- 2019.- Т.1.- 478 с.
11. Cosentino F, Grant PJ, Aboyans V, Bailey CJ, Ceriello A, Delgado V, Federici M, Filippatos G, Grobbee DE, Hansen TB, Huikuri HV, Johansson I, Juni P, Lettino M, Marx N, Mellbin LG, Ostgren CJ, Rocca B, Roffi M, Sattar N, Seferovic PM, SousaUva M, Valensi P, Wheeler DC. (2020). ESC Scientific Document Group. 2019 ESC Guidelines on diabetes, pre-diabetes, and cardiovascular diseases developed in collaboration with the EASD. *Eur Heart J*. 41:255-323.
12. Hernandez HJ, Obamwonyi G, Harris-Love MO. Physical Therapy Considerations for Chronic Kidney Disease and Secondary Sarcopenia. *J Funct Morphol Kinesiol*. 2018;3(1):5. doi:10.3390/jfmk3010005
13. Kisner C. Therapeutic exercise: foundations and techniques. Lynn Allen Colby, 2018. 1057 p.
14. Lavryniuk V. Ye., Andriichuk O. Ya., Pykaliuk V. S., Hreida N. B., Andriichuk Ya. I. Physical activity in the primary prevention of cardiology diseases and certain cardiovascular risk factors from the position of evidence-based medicine. *Rehabilitation & Recreation*. Рівне: Видавничий дім «Гельветика», 2023. №17. С.92-101. DOI <https://doi.org/10.32782/2522-1795.2023.17.10>
15. Matteson E.L. Current treatment strategies for rheumatoid arthritis. *Mayo Clin. Proc*. 2018. Vol. 75, № 1. P. 69-74.

16. Pillinger M.H., Rosenthal P., Abeles A.M. Hyperuricemia and gout: new insights into pathogenesis and treatment. *Bulletin of the NYU Hospital for Joint Diseases*. 2019. Vol. 65, № 3. P. 93.
17. Visseren FLJ, Mach F, Smulders YM, Carballo D, Koskinas KC, Bäck M, Benetos A, Biffi A, Boavida JM, Capodanno D, Cosyns B, Crawford C, Davos CH, Desormais I, Di Angelantonio E, Franco OH, Halvorsen S, Hobbs FDR, Hollander M, Jankowska EA, Michal M, Sacco S, Sattar N, Tokgozoglu L, Tonstad S, Tsioufis KP, van Dis I, van Gelder IC, Wanner C, Williams B. (2021). ESC National Cardiac Societies; ESC Scientific Document Group. 2021 ESC Guidelines on cardiovascular disease prevention in clinical practice. *Eur Heart J*. 7;42(34):3227-3337. doi: 10.1093/eurheartj/ehab484
18. Yamagata, K., Hoshino, J., Sugiyama, H. et al. Clinical practice guideline for renal rehabilitation: systematic reviews and recommendations of exercise therapies in patients with kidney diseases. *Ren Replace Ther* 5, 28 (2019). <https://doi.org/10.1186/s41100-019-0209-8>

Інтернет-ресурси

1. <http://www.booksmed.com>
2. <http://www.cochrane.org/>
3. <http://ukrcardio.org/>
4. <http://www.consilium-medicum.com.ua/cm/>
5. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/advanced>
6. <http://www.strazhesko.org.ua/advice>
7. <http://www.who.ch>
8. <http://www.nlm.nih.gov>
9. <http://healthgate.com>,
10. <http://www.kfinder.com>
11. <http://php.silverplatter.com>
12. <http://www.accesspub.com>
13. <http://BioMedNet.com>
14. <http://www.healthweb.org>
15. <http://www.pslgroup.com>
16. <http://www.healthgate.com>
17. <http://www.mdconsult.com>
18. www.rmj.net
19. <http://www.riada.kiev.ua/>
20. <http://imedic.kiev.ua/lechebnyj-massazh>